

Verklarende woordenlijst

A

aalmoes

Het woord 'aalmoes' is afgeleid van het Griekse woord *eleēmosunē*, dat 'barmhartigheid' of 'medelijden' betekent. Het kan betrekking hebben op geld of goederen die aan een arme worden gegeven, of meer algemeen op een daad van barmhartigheid. Het woord wordt in de Bijbel vaak gebruikt in een context van sociale gerechtigheid. Het geven van aalmoezen werd opgevat als een godsdienstige verplichting. Zie Sirach 29:8-13; Matteüs 6:1-4.

Aäron

Aäron was een zoon van Amram en Jochebed, en een broer van Mozes en Mirjam. Hij stamde af van Levi, de zoon van Jakob. Aäron was de helper van Mozes en leidde de Israëlieten na de uittocht uit Egypte naar Kanaän. Hij werd als eerste aangesteld als hogepriester, en zijn mannelijke nakomelingen werden ook priester. Zie Exodus 4:14, 27-31; 6:20; Leviticus 8:1-36; Numeri 20:22-29.

aartsengel

Een aartsengel neemt onder de vele engelen de hoogste plaats in. In de Bijbel komt het woord aartsengel alleen voor in 1 Tessalonicenzen 4:16 en Judas 1:9. In de brief van Judas heeft de aartsengel de naam Michaël. Voor de christelijke leer over de engelen zijn de gegevens uit het apocriefe boek *Henoch* belangrijk. Daarin komen zeven aartsengelen voor. Dat aantal hangt waarschijnlijk samen met de zeven hemelsferen. In de Griekse versie van *Henoch* worden de zeven aartsengelen Uriël, Rafaël, Raguel, Michaël, Sariël, Gabriël en Remiël genoemd. Volgens sommigen moeten de zeven geesten voor de troon van God in Openbaring 1:4 als de aartsengelen worden beschouwd. Zie ook Engelen, pag. 1457.

aartsvaders

Een aartsvader is een stamvader van de Israëlieten; meestal worden hiermee Abraham, Isaak en Jakob bedoeld. De verhalen over de verschillende aartsvaders zijn te vinden in Genesis 12-50. In Handelingen 2:29 wordt ook David een aartsvader genoemd.

ab

Zie Kalender, pag. 1308.

abaddon

Het Hebreeuwse woord voor 'ondergang' of 'afgrond', waarmee het graf of het dodenrijk wordt bedoeld (psalm 88:12; Job 26:6). Soms wordt het dodenrijk als een persoon voorgesteld (Job 28:22). In het bijzonder geldt Abaddon als naam voor de engel van de afgrond (de 'onderaardse diepte'; Openbaring 9:11). Abaddon wordt in het Grieks weergegeven als Apollyon, 'vernietiger'.

Abba

Een Aramees woord dat 'papa' betekent. Het is een aanspreekvorm van de vader in een gezin. In het Nieuwe Testament wordt daarmee God aangesproken. Zie Marcus 14:36; Romeinen 8:15; Galaten 4:6.

abib

Zie Kalender, pag. 1308.

Abraham

Zie pag. 37.

acrostichon

Een acrostichon is een gedicht waarbij de beginletters van de verzen of strofen, achter elkaar gezet, samen een naam, woord of zin vormen. Een bekend voorbeeld is het Wilhelmus, het Nederlandse volkslied, waarvan de beginletters van de strofen de naam Willem van Nassau (Nassov) vormen.

Het bekendste bijbelse acrostichon is een *abecedarium*, een gedicht waarvan de beginletters van de strofen de 22 letters van het Hebreeuwse alfabet zijn. Zo bestaat psalm 119 uit 22 strofen; de verzen van de eerste strofe beginnen met de eerste letter van het Hebreeuwse alfabet, de verzen van de tweede strofe met de tweede, enzovoort. Ook in andere bijbelboeken, zoals in Nahum en Klaagliederen, is het acrostichon gebruikt. In poëzie, waarin de vorm van de tekst heel belangrijk is, geeft het gebruik van zo'n versvorm blijk van poëtisch vakmanschap. In *De Nieuwe Bijbelvertaling* is het acrostichon nergens terug te vinden, omdat het niet als zodanig vertaalbaar bleek.

Adam

Het Hebreeuwse woord voor 'mens' of 'menschheid' en ook de naam van de eerste mens die door God is geschapen. In het scheppingsverhaal in Genesis 2:7 maakt de auteur in het Hebreeuws een bekende woordspeling: de mens (Hebreeuws *'adam'*) wordt gemaakt van het stof van de aardbodem (Hebreeuws *'adama'*). In het Nieuwe Testament noemt de apostel Paulus Christus de nieuwe Adam. Daarmee bedoelt Paulus dat met Christus een nieuwe verhouding tussen God en de mens geschapen is. Zie verder Genesis 5:1-5; Romeinen 5:12-21.

adar

Zie Kalender, pag. 1308.

afgoden

Zie Goden en afgoden, pag. 388.

afgrond

Zie *abaddon*.

Agrippa

Agrippa I regeerde als Romeins vazal over Palestina van 34 tot 44 n.Chr. Hij werd ook Herodes Agrippa of Herodes genoemd (zie Handelingen 12:20-23). Tijdens de regering van Agrippa I vonden er vervolgingen plaats tegen de eerste christenen.

Agrippa II was de zoon van Agrippa I en regeerde als Romeins vazal over enkele gebieden ten noorden van Palestina. De keizer in Rome droeg hem op de tempelzaken in Jeruzalem te regelen. De apostel Paulus kreeg met hem te maken in Caesarea (zie Handelingen 25:1-26:32).

Akkadisch

Zie Talen van het Oude Testament, pag. 1662.

albast

Een geelachtig witte, halfdoorschijnende steensoort. Van dit materiaal werden in de oudheid flesjes gemaakt voor parfum en zalf.

Alexander de Grote

Koning van Macedonië, die door zijn veldtochten het Perzische Rijk versloeg en het Griekse wereldrijk vestigde (336-323 v.Chr.). Na zijn dood viel het rijk uiteen door de onderlinge strijd tussen vier van zijn generaals. Door Alexanders veroveringen kregen de Griekse taal en cultuur grote invloed in het oude Nabije Oosten (zie ook Hellenisme, pag. 1567).

Alexandrië

Een grote havenstad in het noorden van Egypte, gesticht door Alexander de Grote. De stad werd een belangrijk centrum voor handel en cultuur. Er woonden veel Grieken en Syriërs. De Joodse gemeenschap was er waarschijnlijk vrij groot (zie ook Handelingen 18:24; 27:6; 28:11). Alexandrië is ook de stad waar volgens de legende zeventig vertalers de Septuaginta hebben gemaakt, de Griekse vertaling van de Oude Testament (zie ook Septuaginta, pag. 1670).

alfa, omega

De eerste en de laatste letter van het Griekse alfabet. In het boek Openbaring noemen God en Christus zichzelf de alfa en de omega. Zij zijn degenen die aan het begin en het einde van alles staan (Openbaring 1:8; 21:6; 22:13).

allerheiligste

Zie De tempel, pag. 613.

allusie

De term allusie komt uit het Latijn en betekent 'toespeling'. Het is een techniek uit de retorica, die gebruikt wordt om te verwijzen naar iets wat als bekend wordt verondersteld, zonder het te noemen. Als het wel genoemd wordt, spreken we van een citaat.

In een bijbeltekst geeft een allusie aan dat die tekst niet op zichzelf staat, maar verbonden is met andere bijbelteksten en daar betekenis aan ontleent. Veel bekende voorbeelden zijn terug te vinden in het Nieuwe Testament, waar vaak wordt terugverwezen naar gebeurtenissen of woorden uit het Oude Testament. Zo lijkt in de bergrede (Matteüs 5:1-8:1) Jezus op Mozes, die de berg Sinai opgaat om de tien geboden te ontvangen (onder andere Exodus 19-20). Het lijdensverhaal van Matteüs bevat naast het citaat uit psalm 22:2 ('Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?', Matteüs 27:46) diverse toespelingen op dezelfde psalm: dobbelen om de kleren (psalm 22:19; Matteüs 27:35), het hoofd schudden, en bespotten (psalm 22:7-9; Matteüs 27:39, 41-44).

aloë

Aloëhout komt van een boom (*aquilaria agallocha*) uit het noorden van India, waaruit een kostbaar parfum werd gewonnen. Daarmee werd kleding verfrist, en het werd ook in wierook verwerkt (zie psalm 45:9; Spreuken 7:17; Hooglied 4:14). In Johannes 19:39 daarentegen is een soort olie bedoeld die in het oude Egypte bij het balsemen werd gebruikt, waarschijnlijk van de plant *aloe vera*.

altaar

Een plaats waar offers werden gebracht. Een altaar kon gebouwd zijn op een heilige plaats in de openlucht. De vorm

kon heel eenvoudig zijn: een paar stenen of een hoop aarde (Exodus 20:24-25). In een heiligdom stond meestal een altaar van speciaal bewerkte stenen of van metaal (zie 1 Koningen 7:48).

altaarbroden

Zie De tempel, pag. 613.

Amalek, Amalekieten

Naam van een stam of groep stammen die ten zuidwesten van Palestina in de Sinaiwoestijn leefden. In de bijbelse literatuur geldt Amalek meestal als de aartsvijand van de Israëlieten (zie Exodus 17:8-16; 1 Samuel 15:1-33).

amen

Een Hebreeuws woord waarmee men aan het eind van een gebed of een lofprijzing bevestigt wat er gezegd is: 'Ja, zo is het' of 'Moge het zo zijn' (bijvoorbeeld Deuteronomium 27:15-26). Het kan ook aan het begin van een uitspraak staan, om wat er gezegd wordt kracht bij te zetten. In Openbaring 3:14 is Amen een naam voor Christus.

amethyst

Een kwartssoort waarvan de kleur ligt tussen lichtila en donkerblauw-violet.

Ammon, Ammonieten

Ammon is een koninkrijk ten oosten van de Jordaan, ten noordoosten van de Dode Zee. De hoofdstad was Rabbat-Ammon, het huidige Amman. De Ammonieten waren verwant met de Israëlieten, maar hun contacten waren zelden vriendschappelijk (zie Genesis 19:38; Deuteronomium 2:19; 23:4).

Amorieten

De naam van een bevolkingsgroep die niet duidelijk te specificeren is. Ze vestigden zich in grote delen van het oude Nabije Oosten. In het Oude Testament wordt de naam Amorieten gebruikt voor de oorspronkelijke bewoners van Kanaän, vooral voor de bewoners van het bergland (zie bijvoorbeeld Genesis 15:18-21).

Andreas

Een leerling van Jezus die later apostel werd. Hij zorgde ervoor dat zijn broer Simon Petrus met Jezus in contact kwam (zie Johannes 1:40). Van Andreas wordt gezegd dat hij als martelaar gestorven is in Achaïa, gekruisigd aan een diagonaal kruis dat ook wel een 'Andreaskruis' wordt genoemd.

Anna

In het Oude Testament de naam van de vrouw van Tobit en de moeder van Tobias (zie Tobit 1:20). In het Nieuwe Testament de Griekse naam van Hanna, een profetes die op hoge leeftijd Jozef en Maria met hun zoon Jezus in de tempel in Jeruzalem ontmoette (Lucas 2:36-38). Over haar leeftijd bestaat onduidelijkheid. Volgens de Griekse tekst van Lucas 2:37 was Hanna 84 jaar lang weduwe, anderen menen dat bedoeld is dat ze 84 jaar oud was.

antichrist

Het woord antichrist komt voor in 1 Johannes 2:18, 22; 4:3 en 2 Johannes 7. Het is de aanduiding van een persoon die een valse leer over Christus verspreidt. Hij ontkent dat Jezus de christus is en dat Jezus als mens in de wereld is gekomen. Zo'n valse leer over Christus werd gezien als een teken van het einde der tijden.